

Втор двогодишен извештај на Република Македонија за климатски промени

Националните перспективи за климатските промени по Париз

Национални обврски и синергии при известувањето за климатските промени до УНФЦЦЦ и ЕУ

Финална верзија

Наташа Марковска, главен технички советник

15 ноември, 2016

Извештајот е подготвен во рамките на проектот Втор двогодишен извештај за климатски промени, на Министерството за животна средина и просторно планирање. Подготовката на извештајот е финансирана од Глобалниот фонд за животна средина и поддржана од Програмата за развој на Обединетите нации (UNDP)

Содржина

Вовед	3
Парискиот договор	3
Накратко	3
Национални придонеси на Република Македонија (македонски ИНДЦ)	4
На патот до 2 степени: Каде е светот?	7
Зголемување на амбицијата	8
Цел за одржлив развој бр. 13	9
Главни стратегиски цели/приоритети	9
Оценка на потребите	10
Меѓусекторска поврзаност	11
Индикатори	11
Обврски за известување	12
Аспект на ОН	12
Аспект на ЕУ	15
Промени во однос на Енергетската заедница	17
Препораки за процесот на известување за Македонија	17
Анекс 1: Препорака од Советот на министри при Енергетската заедница за Регулацијата за механизмот за мониторинг	19
Анекс 2: Повелба за одржливост за Западен Балкан (активности во рамки на компонентата 3)	21

Вовед

2015 година беше значајна пресвртница и за агендата за одржлив развој и за агендата за климатски промени. Беа завршени два многу важни меѓународни процеси: усвојувањето на Целите за одржлив развој (ЦОР) од страна на Генералното собрание на ОН како дел од Агендата за одржлив развој до 2030 година, и усвојувањето на новиот меѓународен климатски договор, Парискиот Договор, под Рамковната конвенција на ОН за климатски промени (УНФЦЦЦ).

Главната цел на овој извештај е да ги претстави постигнувањата на овие меѓународни процеси и соодветните придонеси на државата, како и да ги разгледа националните обврски за известување за климатски промени, земајќи го предвид статусот на Република Македонија како држава кандидатка за членство во ЕУ.

Парискиот договор

Накратко

Парискиот договор се заснова на 162 национални придонеси (ИНДЦ) кои се одраз на националните климатски политики и активности на 189 земји. Штом земјите формално ќе го потпишат Парискиот договор, нивните национални придонеси (ИНДЦ) ќе се сметаат за национални придонеси кон климатските промени во рамките на значењето на овој термин во Парискиот договор. Договорот дава широка основа за значителен напредок во однос на климатските промени, и претставува значителен исчекор во однос на Протоколот од Кјото и во однос на преговорите околу климатски промени во последните 20 години. Навистина, фактот што овој Договор опфаќа земји кои емитуваат речиси 100% од глобалните емисии е во голема спротивност со Протоколот од Кјото, кој ги опфаќаше земјите (Европа и Нов Зеланд) кои емитуваат само 14% од глобалните емисии (и во овие земји има 0% раст на емисиите).

Главните карактеристики на овој договор се:

- Член 2 од Договорот ја потврдува целта за ограничување на зголемувањето на глобалната просечна температура за 2 степени Целзиусови во споредба со пред индустриските температури, и додава дека ограничувањето до 1,5 степени Целзиусови е нешто што покажува дури и поголема амбиција.
- Член 3 јасно кажува дека структурата на Договорот со националните придонеси е централна и универзална за СИТЕ страни, иако член 4 ги наведува и околностите во страните кои се земји во развој.
- Член 4 ја истакнува и ја опишува важноста на обврските за транспарентност (национален мониторинг, известување и верификација). Ова е од основна важност и претставува исклучителен компромис помеѓу САД и Европа од една страна и Кина и Индија од друга страна. Сите земји на крајот мора да се соочат со истите барања за мониторинг и известување, без оглед на нивниот статус како развиени земји или земји во развој.
- Член 6 претставува врска со меѓународните политики, не само со меѓународните пазари на јаглерод, туку поврзаноста на другите национални политики со меѓународните документи.
- Во член 9 разгледани се „финансиите“, но Договорот не содржи бројки, туку тие се содржани во придружната Одлука, во која точка 54 предвидува до 2025 година,

Страните повторно да размислат за вкупните финансиски средства, со тоа што сегашниот таргет од 100 милијарди долари ќе биде почетна точка.

- Член 8 за Загубите и штетите е потребен од гледна точка на најизложените земји, но најконтроверзното прашање е решено во Одлуката 52, каде Страните се согласуваат дека ова „не вклучува или не дава основа за никаква одговорност или надоместок“.
- Во член 14 предвидени се петгодишни периоди за доставување на ревидираните национални придонеси (и светска анализа на влијанијата од Парискиот договор). Утврдено е дека првата анализа ќе се спроведе во 2018 година, а новите национални придонеси ќе почнат да се применуваат во 2020 година.

109 Страни го ратификуваа договорот од 197 Страни на Конвенцијата (до 13 ноември 2016 година¹). На 5 октомври 2016 година, беше постигнат критериумот за Договорот да стапи на сила (најмалку 55 страни на Конвенцијата, кои се одговорни вкупно за најмалку 55 проценти од вкупните емисии на стакленички гасови во светот ги депонираа инструментите за ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување) и **Парискиот договор стапи на сила на 4 ноември 2016 година**. Првата сесија на Конференцијата на страните која беше истовремено и Состанок на Страните на Парискиот договор (CMA1) се одржува во Маракеш заедно со 22-та Конференцијата на страните (COP 22) и Конференцијата на страните која истовремено е и Состанок на Страните на Протоколот од Кјото (CMP 12).

Национални придонеси на Република Македонија (македонски ИНДЦ)

Република Македонија, планира да го даде следниот придонес во глобалните напори за смалување на емисиите на стакленички гасови (македонски ИНДЦ):

Да се намалат емисиите на јаглероден диоксид од согорувањето на фосилни горива за 30%, односно за 36% при повисоко ниво на амбиција, до 2030 година во однос на референтното сценарио. Емисиите на јаглероден диоксид од согорувањето на фосилни горива покриваат речиси 80% од вкупните емисии на стакленички гасови со доминантно учество на секторите снабдување со енергија, згради и транспорт.

Поради обемот користење на фосилните горива, особено поради доминантното присуство на домашниот лигнит за производство на електрична енергија, во земјата има значителен потенцијал за намалување на емисиите на стакленички гасови. Имајќи го ова предвид, фокусот на македонскиот ИНДЦ е ставен на ублажувањето на климатските промени, односно на политиките и мерките кои водат до намалување на емисиите на стакленички гасови. Сепак, ова не значи дека адаптацијата е помалку важна. Ранливите сектори и адаптацијата на климатските промени ќе бидат предмет на подетална анализа во иднина, имајќи ги предвид потребите за ИНДЦ.

Процесот на утврдување на македонскиот ИНДЦ го предводеше МЖСПП. Во овој процес учествуваа и Националниот комитет за климатски промени (НККП) и Техничката работна група при Националниот совет за одржлив развој (НСОР), како и останати клучни чинители - Министерството за економија (МОЕ) и Министерството за транспорт и врски (МТВ) како носители на политиките во целните сектори, претставниците на приватниот сектор, невладините организации и академскиот сектор. Исто така важна улога имаа и меѓународните институции и донатори во земјата, главно УНДП и ГИЗ кои обезбедија техничка и финансиска поддршка за овој процес. Анализите и техничката компонента од процесот беа спроведени од експертски

¹http://unfccc.int/paris_agreement/items/9444.php

тим во кој учествуваше и тимот на Истражувачкиот центар за енергетика и одржлив развој на Македонската академија на науките и уметностите (МАНУ), еден национален експерт и еден меѓународен експерт.

Поради тоа, кога се идентификуваа конкретните политики и мерки за ублажување беа земени предвид следните документи:

- Стратегијата за енергетика
- Стратегијата за енергетска ефикасност
- Стратегијата за обновливи извори на енергија
- Програмата за реализација на Стратегијата за енергетика
- Акциониот план за енергетска ефикасност
- Акциониот план за обновливи извори на енергија
- Стратегијата за секторот транспорт
- Пред-пристапната економска програма
- Програмата на Владата на Република Македонија
- Третиот национален план за климатски промени
- Првиот двогодишен ажуриран извештај за климатски промени

Консултациите се одвиваа преку технички состаноци (со високи претставници на секторските министерства и определените од нив контакт лица) и тематски работилници со сите чинители. Работилниците се одржаа на следните теми:

- Идентификација и валидација на можни политики и мерки за ублажување во целните сектори согласно секторските политики и плански документи, како и европската политика за клима и енергија.
- Дискутирање и валидација на претпоставките за моделирање на идентификуваните политики и мерки согласно секторските политики и плански документи, како и Европската политика за клима и енергија.
- Приоритизација на идентификуваните мерки и насоки за развој на сценарија за ублажување со постоечки мерки и со дополнителни мерки.

Поради ова, политиките и мерките за ублажување кои се основа на македонските ИНДЦ се:

Сектор снабдување со енергија

1. Намалување на загубите при дистрибуција
2. Големи хидроелектрани
3. Мали хидроелектрани
4. Соларни електрани
5. Ветерни електрани
6. Електрани на биогаз
7. ТЕТО на биомаса
8. Топлификација на Битола
9. Соларни термални колектори
10. Биогорива 5%

Сектор згради

11. Означување на електрични уреди
12. Кампањи за подигање на јавната свест, инфо центри за енергетска ефикасност

13. Реновирање на згради (согласно Правилникот за енергетски карактеристики на зградите и Директивата 2010/31/EУ)
14. Изградба на нови згради(согласно Правилник за енергетски карактеристики на зградите и Директивата 2010/31/EУ)

Транспорт

15. Поголема искористеност на железницата
16. Обнова на возен парк
17. Поголемо користење на велосипед, пешачење и воведување на политика на паркирање

Поамбициозното сценарио за ублажување на климатските промени дополнително ги вклучува следните политики и мерки:

Сектор снабдување со енергија

1. Повеќе електрани на природен гас
2. Електрани на геотермална енергија
3. Биогорива 10%

Сектор згради

4. Исфрлање од употреба на светилки со зажарено влакно
5. Исфрлање од употреба на грејни тела со електрични грејачи
6. Изградба на пасивни згради
7. Гасификација на домаќинства и комерцијален сектор

Сектор Транспорт

8. Пруга до Бугарија
9. Електрификација на транспортот

Во периодот 2015-2030 година, за реализација на сценариото за ублажување на климатските промени, потребните дополнителни инвестиции (во однос на референтното сценарио) се проценети на 4,2 милијарди евра, додека за реализација на поамбициозното сценарио за ублажување на 4,5 милијарди евра. Покрај од сопствените вложувања, реализацијата на националните политики и мерки за ублажување на климатските промени ќе зависи и од вклучувањето на приватниот сектор (домашен и странски) и од пристапот до нови извори на финансирање и зголемена меѓународна поддршка кои би се мобилизирале преку нови финансиски механизми за климатските промени, како што е Зелениот климатски фонд (Green Climate Fund).

Имајќи ги предвид националните придонеси во однос на ЕУ (намалувања во крајната година - во 2030 споредени со емисиите од 1990 година), македонскиот придонес исто така беше преведен и во овој тип на придонес и беа анализирани различни опции со почетната година. Еднаквоста и амбицијата на македонскиот придонес исто така е изразен преку споредбата на индикаторите како што се емисии на CO₂ по БДП и емисии на CO₂ по жител, со бројките од државите членки на ЕУ.

На патот до 2 степени: Каде е светот?

Проблемот не е решен и нема да биде уште многу години, но пристапот кој се наметна со Парискиот договор, може да биде многу важен чекор кон намалување на заканата од глобалните примени на климата.

Како што покажува следењето на климатската акција (Слика 1), националните придонеси за ублажување на климатските промени, сега поврзани со Парискиот договор, би довеле до средно затоплување од околу 2,7°C до 2100 година (во апсолутна вредност тоа би било од 2,2 до 3,4°), што значи дека има веројатност затоплувањето да се одржува под 3°C.

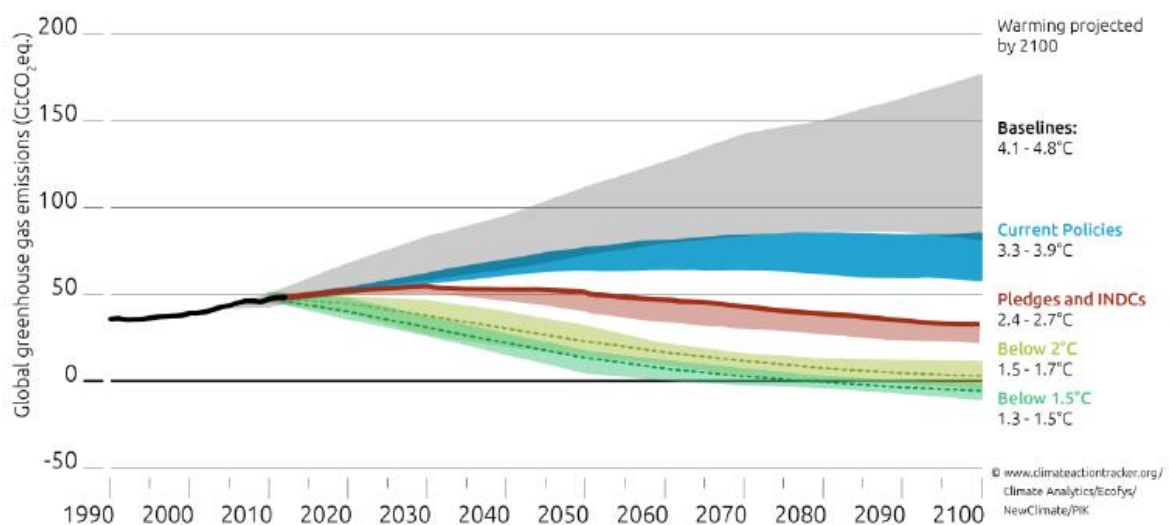
Во споредба со затоплувањето од 3,6°C до 2100 кое се предвидува како резултат од сегашните политики, климатските заложби доставени во форма на национални придонеси (ИНДЦ) го намалуваат затоплувањето за околу 0,9°C – но само доколку сите влади целосно ги спроведат своите придонеси.

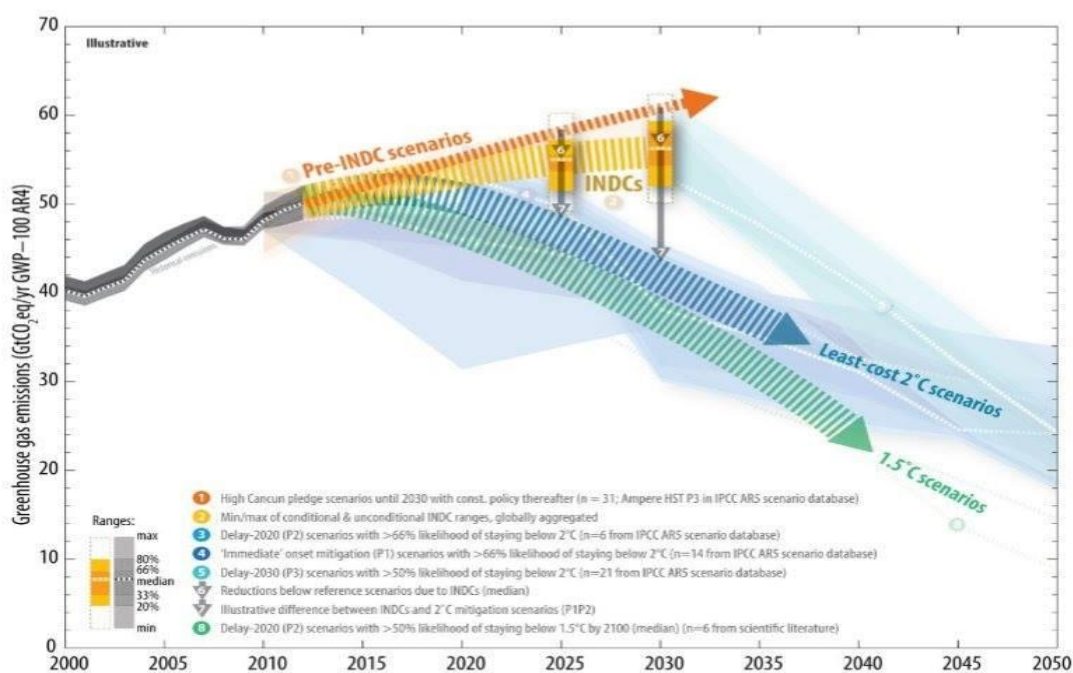
Националните придонеси, како збирен износ, исто така сè уште не се усогласени со целите за глобалните емисии за втората половина од 21 век.

Разликата во 2030 година помеѓу емисиите предвидени со националните придонеси и тие кои се потребни за да не се јави затоплување на климата поголемо од 2°C, и таа во моментов изнесува околу 17 GtCO₂eq, би можела да се надомести со 4,6–7,8 GtCO₂eq или околу 25-45%, без во следните 15 години да се наметнува дополнителен товар врз владите кои ќе преземат дополнителни напори.

Позитивен елемент во Договорот е тоа што од земјите е побарано да „подготват и да достават долгорочни стратегии за развој со ниски емисии на стакленички гасови“. Развиените земји кои веќе имаат цели за 2050 можат да ги ревидираат своите планови имајќи ги предвид договорените цели бидејќи најголем дел од овие планови мора да се зајакнат, а земјите во развој може да го користат искуството од процесот за подготовка на националните придонеси и да почнат од постоечките планови и да развијат долгорочни визији.

What warming would result from INDCs submitted by COP21?

Слика 1. Движење на емисиите и предвидени температури во 2100 според сегашните политики и сценарија за заложби

Зголемување на амбицијата

Елементите кои се од основна важност за зголемување на амбицијата во Парискиот договор се:

- Одредбите за ажурирање на активностите на земјите на секои пет години, а секој следен чекор мора да биде најмалку подеднакво амбициозен како и тековниот. Ова може да започне со тоа што владата ќе достави ажурирана заложба за климата кога ќе го ратификува договорот. **Потоа новите или обновените придонеси за 2030 ќе мора да бидат доставени 9 до 12 месеци пред да се одржи Конференцијата на страните во 2020 година.**
- Владата во секое време може да го коригира својот придонес со цел да ја засили својата заложба за климатска акција.
- Поединечната ревизија на активностите ќе вклучува и предлози за подобрување за секоја земја.
- Со глобалните анализи (пребројување на емисиите) редовно ќе се мери напредокот, а ќе се почне во 2018 година.
- Комитет за олеснување на спроведувањето ќе им помага на владите да ги спроведат своите ветени активности.
- Земјите ќе продолжат да работат заедно за да ја зголемат амбицијата пред 2020 година.

Цел за одржлив развој бр. 13

13-тата цел за одржлив развој (ЦОР) бара итно делување за спречување на климатските промени и нивните влијанија, кое делување треба да се спроведе согласно три оски:

- Цел 13.1: Зајакнување на **отпорноста и капацитетот за адаптација** на опасностите предизвикани од климата и природните катастрофи во сите земји.
- Цел 13.2: Интегрирање на **мерките за климатски промени во националните политики**, стратегии и планови.
- Цел 13.3: Подобрување на **образованието, подигање на свесноста и подобрување на човечките и институционалните капацитети** за ублажување на климатските промени, намалување на влијанието и рано предупредување.

Главни стратегиски цели/приоритети

Главните стратегиски цели/приоритети од релевантните национални стратешки и плански документи кои се поврзани со ЦОР 13 се дадени подолу:

Потцел 13.1

- Капацитетот за адаптација и отпорност се разгледува во секторските планови за адаптација подготвени во рамките на националните планови за климатски промени (плановите за адаптација на земјоделството, здравството, водните ресурси, шумарството, биолошката разновидност), но генерално во нив нема квантифицирани цели за овие сектори.
- Постојат добро разработени оценки на проблемите и ранливоста за најголем дел од ранливите сектори (земјоделство, здравство, водни ресурси, шумарство, биолошка разновидност)

Потцел 13.2

- Македонскиот ИНДЦ за Парискиот договор е главна цел во областа на климатските промени, и таа гласи: Да се намалат емисиите на јаглероден диоксид од согорувањето на фосилни горива за 30%, односно за 36% при повисоко ниво на амбиција, до 2030 година во однос на референтното сценарио. Емисиите на јаглероден диоксид од согорувањето на фосилни горива покриваат речиси 80% од вкупните емисии на стакленички гасови со доминантно учество на секторите снабдување со енергија, згради и транспорт.
- Во него, исто така се препознава силната врска помеѓу енергетиката и климатските промени во македонски услови, примарно преку главниот предизвик „климатските промени и чиста енергија“ од националната Стратегија за одржлив развој која предвидува кохерентни и координирани активности и во двете области, главно преку енергетска ефикасност и зголемено користење на обновливи извори на енергија.
- Најновата Стратегија за енергетика бара ефективна координација со Министерството за животната средина и просторно планирање (како институција одговорна за политики за климатските промени) и усогласување помеѓу политиките, плановите и законодавството за климатска акција и енергетика.
- Првиот двогодишен ажуриран извештај содржи и концепт за националната рамка за мониторинг, известување и верификација.

Потцел 13.3

- Националните планови за климатски промени и Првиот двогодишен ажуриран извештај содржеа компоненти за информирање и подигање на свеста и редовно се применуваше партиципаторен пристап и се консултираа засегнатите страни.
- Во Првиот двогодишен ажуриран извештај беа опфатени и родовите прашања.
- Стратегијата за комуникација за климатски промени која беше изработена во рамките на Третиот национален план и интернет страницата за климатски промени www.klimatskipromeni.mk која ја одржува УНДП, која е информативна и редовно се ажурира, значително придонесоа за подигањето на свеста на различни целни групи.

Оценка на потребите

Генерално, свесноста за климатските промени и потребата за нивно вметнување во националните политики и стратешки планови, како и во секојдневното живеење на секој поединец значително се зголемува меѓу носителите на политики и другите засегнати страни, вклучувајќи ги и самите граѓани. Специфично за потцелите од ЦОР 13, може да се заклучи следното:

Цел 13.1

Во однос на адаптацијата и отпорноста, иако има прилично добро разработени оценки за проблемите и ранливоста на најголем дел од ранливите сектори (земјоделство, шумарство, здравство, водни ресурси, биолошка разновидност) сепак постои простор за подобро интегрирање во секторските политики и поразработено секторско планирање со соодветни мрежи за мониторинг и мерливи и квантифицирани индикатори за постигнувањата. Исто така има потреба и од генерален Национален план за адаптација (НПА).

Цел 13.2

ЦОР 13 е релативно добро застапена во однос на ублажувањето поради македонските ИНДЦ, кој се заснова на длабока анализа и е утврден во интензивен дијалог со релевантните носители на политики и други засегнати страни (партиципаторен начин). Исто така постои соодветна поврзаност со националните стратешки планови во релевантните сектори бидејќи македонскиот ИНДЦ не е одделен план, туку ги исцртува сите постојни и планирани активности во земјата кои би воделе до намалување на емисиите на стакелничките гасови. Како таков, тој е во согласност со постојните стратешки и плански документи и ги одразува политиките во релевантните сектори, главно во секторите енергетика и транспорт.

Потребни се интервенции преку политиките со цел да се конкретизира концептуалната рамка за мониторинг, известување и верификација од Првиот двогодишен ажуриран извештај, со што ќе се овозможи постоење на ефективен систем за мониторинг, известување и верификација на активностите за ублажување. Системот ќе ги потврди постигнатите намалувања на емисиите, со што ќе се овозможи постигнување на целта. Исто така треба да се усвои и соодветна шема за мониторирање, известување и верификација (MPV) за мерките за адаптација, почнувајќи со мерките кои се однесуваат на најранливите прашања.

Подеднакво важно е што ефективниот мониторинг, известување и верификација би привлекле меѓународно финансирање за мерките за ублажување и адаптација, имајќи го предвид фактор дека сите финансиски институции бараат потврдени и проверливи намалувања на емисиите и постигнувања за адаптација.

Потцелта 13.2 е директно поврзана со наодите од Извештајот на ЕУ за напредокот на РМ за 2015 година (поглавјето за животната средина и климатски промени) во кои се вели дека обврските за заштита на животната средина и климатска акција сè уште не се добро интегрирани во политиките од други области и земјата е во почетна фаза на транспонирање и спроведување на законодавството на ЕУ за клима.

Цел 13.3

Оваа цел е релативно добро обработена кога станува збор за подигање на свеста, комуникација/информирање. Сепак, не се собираат податоци за да се измери колку се спроведува Стратегијата за комуникација. Недостига систематски пристап во однос на образованието, човечките и институционалните капацитети. Потребно е менување на наставните планови и програми на сите нивоа на образование, како и интеграција на прашањата за климатски промени во националните приоритети за истражување, развој и иновации.

Како што е претставено погоре, и покрај соодветното покривање на потцелите од ЦОР 13 во националните стратешки документи во областите на ублажување, оценка на ранливоста, информираност и запознаеност, сè уште постојат недостатоци во однос на ЦОР 13, кои се во врска со соодветни мрежи за мониторинг и квантифицирани и мерливи индикатори за постигнувањата во ублажувањето и адаптацијата.

Меѓусекторска поврзаност

Во македонски услови, **најважните меѓусекторски врски на ЦОР 13** се со следните сектори:

Адаптација на климатските промени и отпорност: земјоделство и безбедност на храна, шумарство, здравство, водни ресурси, биолошка разновидност, просторно планирање, управување со земјиштето, урбано планирање, рурален развој, туризам, намалување на ризикот од катастрофи.

Ублажување на климатските промени: енергетика, транспорт, згради, индустрија, отпад, вода, земјоделство, шумарство.

Хоризонтални прашања во однос на климатските промени: образование, истражување, развој и иновации, стратегии за комуникација на релевантните сектори, реформа на администрацијата, родот.

Поврзаност со другите ЦОР: ЦОР 13 е поврзана речиси со сите цели за одржлив развој, но најјасна е поврзаноста со ЦОР 7: Достапна и јасна енергија, ЦОР 11: Одржливи градови и заедници, ЦОР 3: Добро здравје и добросостојба, ЦОР 12: Одржлива потрошувачка и производство и ЦОР 15: Живот на земјата.

Индикатори

Главно, индикаторите за ЦОР 13 се од глобален карактер и го мерат бројот на земји кои усвоиле, спровеле или интегрирале нешто. Поради тоа на ниво на земја, овие индикатори ќе бидат од видот на ДА/НЕ.

Главниот индикатор за ЦОР 13 ќе бидат националните емисии на стакленички гасови. Другите национални индикатори можат да бидат, меѓу другите: инвестиции во ублажување, инвестиции во адаптација, интензитет на јаглерод (емисии по БДП, или по жител) и други.

Обврски за известување

Главните елементи на известувањето за климатските промени се:

- Националниот инвентар на стакленички гасови
- Политиките и мерките за ублажување и предвидување на емисиите
- Политиките и мерките за адаптација

Покрај овие, земјите имаат обврска да известуваат и за своите хоризонтални активности, но генерално содржината и нивото на деталност на овие извештаи не е пропишано.

Аспект на ОН

Известувањето до УНФЦЦ се спроведува преку националните планови, двогодишните ажурирани извештаи и националните инвентари, кои имаат претходно дефинирана содржина и ниво на деталност (Слика 2).

Инвентарот за стакленички гасови мора да се достави и од земјите кои се и кои не се страни на Анекс I (на слика 2 означени со жолто), но потребната содржина на Националните инвентари (вклучително и табелите) и временските рокови за доставување се различни.

	Annex I Parties			Non-Annex I Parties		
	National Communication	Biennial Report	National Inventory Report	National Communication	Biennial Update Report	National Inventory Report as section of the BUR
National circumstances	X			X		
Greenhouse gas inventory	X	X	X	X	X	X
Mitigation actions	X	X		X	X	
Projections	X	X				
Adaptation measures	X			X		
Technology / finance	X	X		encouraged	X	
Research	X			encouraged		
Education	X			encouraged		

Сл. 2 Известување на Инвентарот за стакленички гасови во националните извештаи за земји кои се и не се страни на Анекс I

Во Табела 1 се резимирани обврските за известување кон ОН, за инвентарите на стакленички гасови и националните планови, двогодишните ажурирани извештаи и активностите за ублажување, а покрај тоа наведено е на кој начин конкретните прашања се спроведени во македонски услови. Нивото на спроведување се оценува како: **Како земјите од Анекс I, Личи на известувањето на земјите од Анекс I, Се доближува до известувањето на земјите од Анекс I,**

или известување како земјите кои не припаѓаат на Анекс I.

Табела 1: Резиме на обврските за известување кон ОН

	Земји кои припаѓаат во Анекс I	Земји кои не припаѓаат во Анекс I	Македонија
Обврски за инвентарот на стакленички гасови			
Временски интервали	Доставуваат годишни инвентари до УНФЦЦЦ во електронска форма.	Нема утврдени временски интервали. Може да се достави во печатена форма. Откако ќе бидат достапни ресурси.	Инвентарот на стакленички гасови се доставува во електронска форма како дел од Националните планови или Двогодишните ажурирани извештаи. Како земјите од Анекс I
Опфат	Трендови за емисиите на шесте главни стакленички гасови за периодот од 1990 година до последната година за којашто се достапни податоци; вклучува податоци за секој од секторите. Системите за инвентаризација од Протоколот од Кјото имаат дополнителни структурни детали.	Трендови во емисиите само за CO ₂ , CH ₄ , и N ₂ O, додека се охрабруваат проценки за емисиите на други гасови, но не се задолжителни, за периодот од 1990 или 1994 година за првиот инвентар и од 2000 година или подоцна за вториот инвентар; не се бараат податоци за секој од секторите.	Известено е за трендовите во емисиите на шесте главни стакленички гасови за периодот 1990-2012 година, како и податоци за секој од секторите. Како земјите од Анекс I
Стандарди	Ги користат и насоките и добрите практики на Меѓународниот панел за климатски промени и детално ги документираат методите за проценка на емисиите и изворите на податоци.	Ги користат насоките на Меѓународниот панел за климатски промени; користењето на добрите практики е препорачливо, но не е задолжително. Се охрабрува документирање на методологиите.	За известување се користат насоките и добрите практики на Меѓународниот панел за климатски промени; Детално се документираат методите за проценка на емисиите и изворите на податоци. Како земјите од Анекс I
Методи	Генерално усвојуваат методи од повисоко ниво.	Генерално усвојуваат методи од пониско ниво.	Генерално се усвојуваат методи од повисоко ниво. Како земјите од Анекс I
Ревизија	Подлежат на годишна ревизија од експертски тимови согласно договорени насоки за ревизија. Најмалку еднаш на секои пет години, системите за инвентаризација подлежат на подетална ревизија внатре во земјата.	Не подлежат на ревизија	Спроведена е ревизија на доброволна основа од експерти во рамки на Програмата за поддршка на Националните планови (ППНП). Личи на известувањето на

	Страните на Протоколот од Кјото подлежат на поригорозна ревизија и доколку тимовите за ревизија утврдат дека националниот инвентар или системот за инвентаризација на Страната има недостатоци, може да се донесе оценка дека таа Страна не ги исполнува обврските од Протоколот и да подлежи на казни.		земјите од Анекс I
Обврски за национални планови, двогодишни ажурирани извештаи и активности за ублажување			
Временски интервали за доставување на Националните планови	Ги поднесуваат на секои пет години	Нема утврден временски интервал	На доброволна основа, ги поднесува на секои пет години Личи на известувањето на земјите од Анекс I
Содржина на Националните планови	Националните планови содржат опис на секоја политика и мерка за ублажување по сектор и по стакленички гас. Описот ги вклучува статусот, органот за спроведување, и доколку е можно, проценетиот ефект врз емисиите до тогаш и во иднина.	Се охрабруваат, но не е задолжително да известуваат за политиките и мерките за ублажување.	Националниот план содржи опис на секоја политика и мерка за ублажување, организирани по сектор и по стакленички гас. Личи на известувањето на земјите од Анекс I
Временски интервали на Двогодишните извештаи/Двогодишните ажурирани извештаи	Првиот на 1 јануари 2014 година, а потоа на секои две години	Првиот во декември 2014 година, а потоа на секои две години	Првиот во декември 2014 година, а потоа на секои две години Како земјите од Анекс I
Содржина на Двогодишните извештаи/Двогодишните ажурирани извештаи	Даваат преглед на напредокот во намалувањето на емисиите и обезбедувањето финансиска поддршка, технолошка поддршка и поддршка за градење на капацитетите на земјите кои не припаѓаат во Анекс I.	Инвентарот на стакленички гасови не треба да биде постар од четири години. Информации за активности за ублажување.	Инвентар на стакленички гасови од 1990-2012 година. Информации за активности за ублажување. Се доближува до известувањето на земјите од Анекс I
Активности	Подлежат на задолжителни национални цели за емисии на стакленички гасови и на меѓународни обврски за мониторинг и известување со цел да се провери исполнувањето на тие цели.	Нема	Меѓународни обврски за мониторинг и известување на доброволна основа. Се доближува до известувањето на земјите од Анекс I

Ревизија на Националните планови	Националните планови, исто така, подлежат на меѓународна експертска ревизија која се спроведува согласно меѓународно договорените насоки	Не подлежат на ревизија	Не подлежи на ревизија Како земјите кои не припаѓаат во Анекс I
Ревизија на Двогодишните извештаи/Двогодишните ажурирани извештаи	Подлежат на меѓународна експертска ревизија која се спроведува согласно меѓународно договорените насоки.	Процес на меѓународни консултации и анализа (ICA)	Процес на меѓународни консултации и анализа (ICA) Како земјите кои не припаѓаат во Анекс I

Во случајот на Македонија, известувањето за инвентарот на стакленички гасови во голема мера е „Како известувањето на земјите од Анекс I“ или „Личи на известувањето на земјите од Анекс I“. Ги исполнува неопходните технички услови за обезбедување одржливост бидејќи големо внимание се посветува на документирањето суштински информации на концизен начин, потоа активностите и задачите се стандардизирани, предвидени се јасни процедури, а и улогата и одговорностите на сите чинители се јасно дефинирани. Исто така, тоа е јавно достапно бидејќи базата на податоци на инвентарот, документите и инфографиката се објавуваат на <http://www.unfccc.org.mk/Default.aspx?LCID=229>

И покрај фактот што Македонија не припаѓа во Анекс I, таа на доброволна основа прави обиди што е можно повеќе да ги вгради начелата за известување според УНФЦЦЦ кои важат за страните на Анекс I во својот Национален план или во Двогодишните ажурирани извештаи. Имајќи предвид дека референтното сценарио (WOM), сценариото за ублажување (WEM) и поамбициозното сценарио за ублажување (WAM) се главни елементи на известувањето за националните напори за ублажување на земјите од Анекс I, анализата за ублажувањето во Првиот двогодишен ажуриран извештај беше за прв пат концептуализирана на овој начин. Освен тоа, во рамки на Првиот двогодишен ажуриран извештај беше изработена концептуална рамка за мониторинг, известување и верификација, вклучувајќи соодветна институционална поставеност. Сите овие достигнувања придонесоа и за градењето на капацитетите во земјата, како на аналитичките капацитети, така и на капацитетите на носителите на политики и на сите засегнати страни за исполнување на потешките обврски за известување.

Аспект на ЕУ

Како страни на Рамковната Конвенцијата на Обединетите нации за климатски промени (УНФЦЦЦ) и на Протоколот од Кјото, Европската унија и земјите-членки се обврзани на годишно ниво да известуваат за своите емисии на стакленички гасови. Исто така, тие треба редовно да известуваат за своите политики и мерки за климатски промени преку Националните планови.

Секоја пролет, Европската агенција за животна средина во име на Европската комисија го изработува годишниот извештај на ЕУ за инвентари на стакленички гасови. Во согласност со обврските за известување на УНФЦЦЦ, годишниот инвентар на секоја земја-членка ги опфаќа и претходните емисии, најмногу за период од две претходни години.

Релевантното законодавство на ЕУ ги вклучува:

- Регулатива (ЕУ) бр. 525/2013 на Европскиот парламент и на Советот за механизми за мониторинг и известување за емисии на стакленички гасови и за известување за

други информации релевантни за климатските промени на национално ниво и на ниво на Унијата и за укинување на Одлуката бр. 280/2004/ЕЗ (во понатамошниот текст: Регулатива за механизмот за мониторинг).

- Регулатива за спроведување на Комисијата (ЕУ) бр. 749/2014 од 30 јуни 2014 година за структурата, форматот, процесот на поднесување и ревизија на информациите доставени од земјите-членки согласно Регулативата (ЕУ) бр. 525/2013 на Европскиот парламент и на Советот.
- Делегирана регулатива на Комисијата (ЕУ) бр. 666/2014 од 12 март 2014 година за утврдување материјални обврски за систем за инвентаризација на Унијата и земање предвид на промените на потенцијалот за глобално затоплување и меѓународно договорените насоки за инвентари согласно Регулативата (ЕУ) бр. 525/2013 на Европскиот парламент и на Советот.

Со Регулатива (ЕУ) бр. 525/2013 за механизми за мониторинг и известување за емисии на стакленички гасови и за известување за други информации релевантни за климатските промени на национално ниво и на ниво на Унијата (во понатамошниот текст: Регулатива за механизмот за мониторинг) се ревидира и се зајакнува рамката на ЕУ за мониторинг и известување за стакленички гасови со цел да се обезбеди подобра платформа за активностите на ЕУ за справување со климатските промени. Таа целосно ја заменува Одлуката бр. 280/2004/ЕЗ (Одлука за механизмот за мониторинг). Нејзините главни цели вклучуваат подобрување на квалитетот на податоците за кои се известува, овозможување на спроведувањето на пакетот за енергија и клима преку прецизно следење на напредокот на Унијата и на земјите-членки во исполнувањето на своите цели во однос на емисиите за периодот 2013-2020 година и земање предвид на периодичното ажурирање на меѓународно ниво на користењето на метриката (потенцијалите за глобално затоплување) и на методологиите (насоките на Меѓународниот панел за климатски промени) при инвентаризација на стакленичките гасови.

Регулативата за механизмот за мониторинг воведува нов циклус за ревизија и усогласување, утврден во рамки на Одлуката за споделување на напорите, за задолжителните годишни цели за емисии на земјите-членки. Тие опфаќаат подобро известување на неколку теми, вклучително употреба на земјиштето, промена во употребата на земјиштето и шумарство (LULUCF), поморски транспорт, адаптација кон климата, влијанија од воздухопловството што не се должат на CO₂ и користење на приходите од аукции за тргување со квотите на јаглерод во рамки на ревидираната Директива за системот за тргување со емисии на ЕУ. Тие, исто така, воведуваат известување за финансиската и технолошката поддршка што им се обезбедува на земјите во развој, која најверојатно би ги надминала новите обврски за известување на УНФЦЦЦ за поддршка.

Регулативата за механизмот за мониторинг ѝ наложува на секоја земја-членка на ЕУ да воспостави национален, интегриран систем за изработка на сценарија за проекција на емисии и евалуација на политики и мерки. Од земјите-членки ќе се бара јасно да ги наведат процедурите и институционалните аранжмани за изработка на проекции на емисиите, како што тоа тековно го прават при изработката на инвентарите. Ревизиите, исто така, им наложуваат на земјите-членки да проверат дали податоците за активности, основните податоци и претпоставките користени за проценка на емисиите при инвентаризација на стакленичките гасови се доследни со податоците користени при известувањето согласно законодавството поврзано со загадувањето на воздухот.

Оваа регулатива, исто така, им наложува на земјите-членки да доставуваат извештаи до Комисијата со информации за нивните национални планирања и стратегии за адаптација во кои ќе дадат преглед на спроведените или планираните активности за олеснување на адаптацијата на климатските промени. Тие информации би ги вклучувале главните цели и категоријата на влијание на климатската промена на која се однесуваат, како што се поплави, подигнување на нивото на морињата, екстремни температури, суши и други екстремни временски услови.

Промени во однос на Енергетската заедница

Регулативата за механизмот за мониторинг, исто така, стана дел од законодавството на Европската унија што ја регулира Енергетската заедница. За време на последниот состанок, Советот на министри при Енергетската заедница донесе препорака за мониторингот на емисиите на стакленички гасови (Анекс 1). Се препорачува Договорните страни да ги подготват правните и институционални предуслови за воведување на основните елементи од Регулативата за механизмот за мониторинг во рамки на своите територии (законодавства).

Во рамки на Повелбата за одржливост за Западен Балкан, меѓу другото, шесте земји од Западен Балкан (WB6) треба да го изнајдат најдобриот начин за подобрување на своите системи за мониторинг, известување и планирање на своите политики за енергија и клима и нивно усогласување со Регулативата за механизмот за мониторинг на ЕУ. Посебните активности што треба да бидат преземени со цел да се поттикне климатска акција и транспарентност на пазарите за одржлива енергија се дадени во Анекс 2.

Препораки за процесот на известување за Македонија

Со оглед на Парискиот договор и на македонските национални придонеси кон климатските промени, коишто истовремено се главна цел на ЦОР 13, и земајќи ги предвид аспектите на ОН и ЕУ, за секоја од главните компоненти може да се препорача следново:

Инвентар на стакленички гасови

(Се бара при: известување до ОН – Национални планови и Двогодишни ажурирани извештаи; Регулатива за механизмот за мониторинг на ЕУ – известување за емисиите на стакленички гасови; следење на спроведувањето на ЦОР 13)

- Да се задржат постојните практики за изработка на инвентарите;
- Да се подобри известувањето за употреба на земјиштето, промена во употребата на земјиштето и шумарство (LULUCF);
- Да се институционализира инвентаризацијата на стакленичките гасови (наместо да се заснова на проект, да се заснова на процес).

Политики и мерки за ублажување и проекции на емисиите

(Се бара при: известување до ОН – Национални планови и Двогодишни ажурирани извештаи; известување согласно Регулативата за механизмот за мониторинг за политиките и мерките за ублажување и за проекциите; следење на спроведувањето на националните придонеси кон климатските промени; следење на спроведувањето на ЦОР 13)

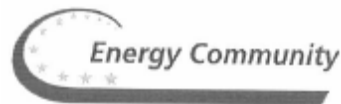
- Да се создаде поволна средина за спроведување на мерките за ублажување (да се избегнат ризици);
- Да се олесни и поттикне лидерството кај децентрализираните и приватни чинители, како што се градовите, регионите, компаниите и граѓанското општество при спроведувањето и идното ревидирање на националните придонеси;

- За секоја од идентификуваните мерки за ублажување, треба да се изработи систем за мониторинг, известување и верификација, којшто треба да биде во согласност со Регулативата за механизмот за мониторинг на ЕУ и да подразбира процедури и институционални аранжмани коишто најдобро ги одразуваат специфичните услови во Македонија и нејзините обврски за ублажување. Тоа би овозможило следење на напредокот во исполнувањето на целите за ублажување и привлекување меѓународни средства за финансирање на националните мерки за ублажување. Да се започне со мерките со најголем приоритет (со најголем потенцијал за ублажување и најмали специфични трошоци);
- Да се развијат механизми за следење на инвестициите во ублажувањето на климатските промени;
- Да се одржи обемната аналитичка работа за изработка на сценарија и проекции на емисии, и со тоа да се создаде солидна аналитичка база за идни ревидирања;
- Да се вклучи евалуација на придружните придобивки од мерките за ублажување и тие да се користат во рамки на критериумите за приоритизација.

Политики и мерки за адаптација (известување до ОН – Национални планови; известување за адаптациите согласно Регулативата за механизмот за мониторинг; следење на спроведувањето на ЦОР 13)

- Владата треба да усвои Национален план за адаптација;
- Треба да се изработи шема за мониторинг, известување и верификација на мерките за адаптација, почнувајќи со мерките кои се однесуваат на најранливите прашања;
- Да се развијат механизми за следење на инвестициите во ублажувањето на климатските промени;
- При составувањето на поглавјето за адаптација во Националните планови треба да се следат насоките од Регулативата за механизмот за мониторинг;
- Да се овозможи и поттикне лидерство кај децентрализираните и приватни чинители, како што се градовите, регионите, компаниите и граѓанското општество;
- Владата треба да достави ажурирана климатска заложба, која ќе вклучува компоненти за ранливост и адаптација.

Анекс 1: Препорака од Советот на министри при Енергетската заедница за Регулативата за механизмот за мониторинг

Анекс 27а/14 МС/14-10-2016

ПРЕПОРАКА НА СОВЕТОТ НА МИНИСТРИ ПРИ ЕНЕРГЕТСКАТА ЗАЕДНИЦА

R/2016/02/МС-ЕнС за подготовка за спроведувањето на Регулативата (ЕУ) бр. 525/2013 за механизам за мониторинг и за известување за емисиите на стакленички гасови

СОВЕТОТ НА МИНИСТРИ ПРИ ЕНЕРГЕТСКАТА ЗАЕДНИЦА

Имајќи го предвид Договорот за воспоставување на Енергетската заедница („Договорот“), а особено членовите 2, 25 и 79 од него,

Имајќи го предвид предлогот од Европската комисија,¹

и со оглед на тоа дека:

- 1) Член 2 од Договорот го дефинира подобрувањето на состојбата на животната средина во врска со енергијата во мрежата во Договорните страни како една од своите клучни цели;
- 2) Енергетскиот сектор е еден од секторите во кој се емитуваат најмногу стакленички гасови, па затоа постои силна поврзаност меѓу енергијата и политиката за клима;
- 3) Спроведувањето на Регулативата (ЕУ) бр. 525/2013 за механизам за мониторинг и за известување за емисиите на стакленички гасови² од страна на Договорните страни може да им овозможи подобро да ги следат и подобро да известуваат за своите емисии на стакленички гасови и за својот напредок кон остварување на своите енергетски и климатски цели;
- 4) Рамката за регионална соработка утврдена од Енергетската заедница и помошта што се нуди преку нејзините институции и тела може да биде од суштинско значење во подготовката за успешно спроведување на Регулативата (ЕУ) бр. 525/2013;
- 5) Заради целосно и правно обврзувачко воведување во Енергетската заедница, Регулативата (ЕУ) бр. 525/2013 ќе треба да биде дополнително приспособена согласно член 24 од Договорот;
- 6) Работната група за животна средина на својот состанок на 14 септември 2016 година дискутираше и ја поддржа оваа Препорака;
- 6) Постојаната група на високо ниво, на своите состаноци на 22 јуни 2016 година и на 13 октомври 2016 година дискутираше и ја поддржа оваа Препорака;

ЈА ДАВА СЛЕДНАВА ПРЕПОРАКА:

¹ С(2016) 5854 конечна верзија, 19.9.2016 година

² Сл. весник L 165, 18.6.2013 година, стр. 13

Член 1

1. Договорните страни треба да ги подготват правните и институционалните предуслови за спроведување на основните елементи од Регулативата (ЕУ) бр. 525/2013 на своите територии (законодавства).
2. Секретаријатот треба да им помогне на Договорните страни во нивните напори во оваа насока. Треба да доставува годишен извештај за напредокот до Советот на министри.

Член 2

1. Во рамки на Работната група за животна средина, Договорните страни, Секретаријатот и Европската комисија треба да ги идентификуваат одредбите од Регулативата (ЕУ) бр. 525/2013 кои се соодветни за вградување во Енергетската заедница, кои се неопходните примени и кои се соодветните рокови.
2. Европската комисија треба редовно да ги информира Договорните страни и Секретаријатот за можните измени на Регулативата (ЕУ) бр. 525/2013.

Член 3

По предлог на Европската комисија, Советот на министри ќе одлучи да донесе одлука која ќе ги содржи соодветните одредби од Регулативата (ЕУ) бр. 525/2013.

Член 4

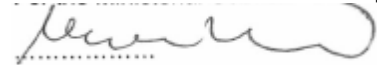
Оваа Препорака влегува во сила со нејзиното усвојување од страна на Советот на министри.

Член 5

Оваа Препорака се упатува до Договорните страни и институции од Договорот.

Сараево, 14 октомври 2016 година

Во име на Советот на министри:

A handwritten signature in dark ink, appearing to be a cursive script.

(Претседателство)

Анекс 2: Повелба за одржливост за Западен Балкан (активности во рамки на компонентата 3)

III ПОТТИКНУВАЊЕ КЛИМАТСКА АКЦИЈА И ТРАНСПАРЕНТНОСТ НА ПАЗАРИТЕ НА ОДРЖЛИВА ЕНЕРГИЈА								
1	Ревидирање на системите за мониторинг и известување за националните емисии на стакленички гасови од аспект на усогласување со Регулативата (ЕУ) бр. 525/2013	а	<ol style="list-style-type: none"> 1. Одговорните субјекти да назначат лица за контакт одговорни за мониторинг на емисиите 2. Лицата за контакт треба да собираат и да ги ревидираат моментално достапните податоци за емисии на стакленички гасови и да ја оценат доследноста и точноста 3. Да се идентификуваат задачите што се преклопуваат помеѓу институциите и да се достават резултатите до Секретаријатот на Енергетската заедница 4. Надоврзувајќи се на помошта од Секретаријатот на Енергетската заедница, да се ревидира постојната национална правна рамка за мониторинг на стакленички гасови и да се идентификуваат недостатоците во однос на Регулативата (ЕУ) бр. 525/2 	<p>Лицето за контакт е идентификувано</p> <p>Податоците се собрани и ревидирани</p> <p>Идентификувани се недостатоците</p> <p>Правната рамка е ревидирана</p>	01/2017			Министерство за енергетика, Министерство за животна средина, Одговорен субјект за климатски промени Со помош на Секретаријатот на Енергетската заедница
		б	Надоврзувајќи се на помошта од Секретаријатот на Енергетската заедница, одговорните субјекти треба да воспостават национална платформа за мониторинг и известување за стакленичките гасови во согласност со Регулативата (ЕУ) 525/2013	Платформата е воспоставена	12/2017			Министерство за енергетика, Министерство за животна средина, Одговорен субјект за климатски промени

								Со помош на Секретаријатот на Енергетската заедница
2	Идентификување недостатоци во постојните практики за мониторинг, известување и планирање на политиките за клима и енергија на национално ниво и исполнување на меѓународните обврски за известување	а	1. Надоврзувајќи се на помошта од Секретаријатот на Енергетската заедница, одговорните субјекти треба да извршат споредба на постојните практики на мониторинг на Договорните страни, на земјите-членки на ЕУ, и на меѓународно ниво (УНФЦЦЦ) за да се детектираат можни недостатоци	Недостатокот е се идентификувани	05/2017			Министерство за енергетика, Министерство за животна средина, Одговорен субјект за климатски промени
			2. Откако ќе се идентификуваат недостатоците, одговорните субјекти во соработка со Секретаријатот на Енергетската заедница треба да дефинираат мерки преку кои ќе се обезбеди транспарентност, прецизност, доследност, споредливост и целосност во мониторингот, известувањето и планирањето на националните политики за клима и енергија	Мерките се идентификувани	06/2017		Со помош на Секретаријатот на Енергетската заедница	
		б	Владата треба да усвои национален патоказ за спроведувањето на мерките	Усвоен е патоказ	12/2017			

3	Воспоставување национални индикативни патокази за спроведување мерки неопходни за зголемување на довербата на инвеститорите во пазарите на одржлива енергија	а	<ol style="list-style-type: none"> 1. Да се назначат лица за контакт во рамки на владата одговорни за олеснување на инвестициите, заштита и олеснување на преговорите во секторите за енергетика 2. Врз основа на анализа на моменталната ситуација и образец обезбеден од Секретаријатот на Енергетската заедница, да се идентификуваат мерки преку кои ќе се поддржи довербата и заштитата на инвеститорите 3. Владата треба да усвои национален патоказ за спроведување на мерките. 	<p>Назначено е лице за контакт</p> <p>Мерките се идентификувани</p> <p>Извршена е консултација</p>	<p>03/2017</p> <p>1/2018</p> <p>03/2018</p>			Министерството одговорно за енергетика Со помош на Секретаријатот на Енергетската заедница
4	Зајакнување на капацитетот на националните административни органи за надгледување и раководење со националните и регионалните пазари на одржлива енергија на самостоен, проактивен и транспарентен начин	а	<ol style="list-style-type: none"> 1. Министерството одговорно за секторот енергетика во соработка со Секретаријатот на Енергетската заедница треба да состави листа на национални административни органи кои извршуваат функции во/за секторите на енергетика 2. Секретаријатот на Енергетската заедница треба да изврши ревизија на управувањето, самостојноста и успешноста на овие органи во соработка со нив и да ги вклучи сите засегнати страни 3. Секретаријатот на Енергетската заедница треба да даде препораки врз основа на резултатите од ревизиите 	<p>Листата е составена</p> <p>Ревизиите се извршени</p> <p>Препораките се дадени</p>	<p>12/2016</p> <p>12/2018</p> <p>12/2018</p>			Министерството одговорно за енергетика Со помош на Секретаријатот на Енергетската заедница
		б			Во рок од 3 месеци			Национални органи

		<ol style="list-style-type: none"> 1. Соодветните органи и Секретаријатот на Енергетската заедница треба да изработат/усвојат патокази за спроведувањето на препораките 2. Спроведување на патоказите од страна на соодветните органи 	<p>Усвоени се патокази</p> <p>Спроведени се патоказите</p>	<p>од извршувањето на ревизијата</p> <p>Во рок од една година од усвојувањето на патоказите</p>		<p>Со помош на Секретаријатот на Енергетската заедница</p>
--	--	---	--	---	--	--